

F.Köçərli adına Respublika
Uşaq Kitabxanası

Baş redaktor: Şəhla Qəmbərova
Redaktor: Aynur Turan
Korrektor: İlahə Quliyeva
Bədii tərtibat: Aqil Tağıyev

Müəlliflik hüququ F.Köçərli adına Respublika
Uşaq Kitabxanasına məxsusdur. Xüsusi icazə
olmadan jurnalın surətini, elektron variantını
çap etmək və yaymaq qanuna ziddir.

Jurnalın üz qabığındakı foto:
Cəfərova Nilay
Cəfərova Miray

Jurnalımıza abunə olmaq üçün aşağıdakı ünvana müraciət edə bilərsiniz.
Ünvan: Bakı AZ1022 S.Vurğun küçəsi 88
Tel: (+99412) 5970879,
Faks: (+99412) 5970851.

«Aspoliqraf LTD» nəşriyyat-poliqrafiya müəssisəsinin mətbəəsində hazır
diapozitivlərdən çap olunmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyində qeydiyyatdan keçib.

Qeydiyyat nömrəsi:
№ 3926 – 06.11.2014 2006-cı ilin noyabrından çıxır.

Təşkilati dəstək:
Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi
Təsisçi: F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası

web: www.clb.az

facebook: [fb.com/childlibazerbaijan](https://www.facebook.com/childlibazerbaijan)

x.com/childlibaze

instagram: [childlibazerbaijan](https://www.instagram.com/childlibazerbaijan)

youtube: [childlibazerbaijan](https://www.youtube.com/childlibazerbaijan)

Göy Qurşağı

UŞAQ VƏ YENİYETMƏLƏR ÜÇÜN JURNAL
№ 02 (86) / 2025

QAYA ÜZƏRİNDƏ TARİX:

Qobustan

Salam, dostlar! Hiss edirəm məndən soruşmaq istəyirsiniz ki, ay İncəhörüm, bu vaxtacan hara getdin, nə gördün, nə oxudun?.. Elə isə yaxın oturun.

Bildiyiniz kimi, 18 Aprel **“TARİXİ ABİDƏLƏRİN MÜHAFİZƏSİ GÜNÜ”**dür. Kitabxanamız bu əlamətdar günü daha da yaddaqlan etmək üçün çox maraqlı bir təşəbbüs irəli sürdü. Necə?..

2 nömrəli xüsusi internat məktəbinin eşitmə və nitq məhdudiyyətli uşaqları üçün Qobustan Milli Dövlət Tarixi-Bədii Qoruğuna ekskursiya təşkil etdi. Bu tədbir F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası və “Səssiz Ünsiyyət – Jest Dilinin İnkişafına Dəstək” İB-nin birgə əməkdaşlığı çərçivəsində həyata keçirildi.

Qobustanda Tarix Danışır

Dostlar, onu da qeyd edim ki, ekskursiyanın əsas məqsədi xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqları mədəni irsimizlə yaxından tanış etmək, həmçinin onlarda tarixi abidələrə və milli dəyərlərə maraq yaratmaqdır.

Möhtəşəm bir gün keçirdik və çox sevindik. Bizimlə olmadığınız üçün kədərlənməyin. Sizi xəyalən Azərbaycanın ən qədim və sirli yerlərindən biri olan Qobustana aparmaq istəyirəm. Hazırsınızsa, tarixə səyahət başlayır!

Balaca səyyah dostum! Bura qayalara çəkilmiş qədim rəsmlər, gurultulu palçıq vulkanları və səsi olan daşlarla dolu bir macəra parkıdır.

Qobustan Bakıya yaxın olan böyük bir qayalıq ərazidir. Burada min illər əvvəl yaşamış insanlar qayalara maraqlı rəsmlər çəkiblər. Onlar buğalar, ceyranlar, hətta rəqs edən insanlar təsvir ediblər! Bu rəsmlər ata-babalarımızın çəkdiyi ilk “şəkillər”dir!

Qobustanı açıq səma altında muzey kimi təsəvvür et!

Bilirəm ki, sənə çox maraqlı gəldi. Bəlkə, ekskursiya fikrini məktəb müəlliminlə bölüşsən? Əminəm ki, həm sən, həm də sinif yoldaşların çox maraqlı gün keçirmiş olacaqsınız.

Sevimli yazarlarımız

Xanımmana Əlibəyli 105

**"Xanımmana Əlibəyli Azərbaycan uşaq
ədəbiyyatının klassiki və uşaq
dramaturgiyasının banisidir".**

Anar, xalq yazıçısı

Dostlar, siz də Xanımmana Əlibəyli və onun rəngarəng kitablarını tanıdınız mı? Bəli, o, yüzlərlə uşaq şeirinin, onlarla poema və səhnə əsərinin müəllifi, Azərbaycan uşaq ədəbiyyatının klassiki və uşaq dramaturgiyasının banisidir.

Şairənin kitabları əsasən "Bərpa Nəşr" Layihəsi əsasında yenidən nəşr olunsa da, "Balaca Həkim", "Bir gölün

sahilində", "Ağ çəmən", "Ləpələrin nağılı", "Karnaval", "Sənubərin nağılı", "Meşə" və s. kitabları ilkin variantla hazırda da kitabxanamızın "Qızıl Fond"unda yerləşir. Bu və digər kitablarla daha yaxından tanış olmaq istəyirsinizsə, kitabxanamıza gəlin!

F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasında keçirilən maraqlı tədbirlərdən olan Xanımmana Əlibəylinin 105 illik, şairənin "Balaca həkim", "Yaz Konserti" adlı kitablarının isə 70 illik

F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının təşkilatçılığı ilə "Uşaq ədəbiyyatı xəzinəsi" seriyasından Azərbaycan uşaq ədəbiyyatının əvəzolunmaz simalarından biri, tanınmış şair-dramaturq Xanımmana Əlibəylinin bibliografiya kitabı nəşr olunub.

Xanımmana Əlibəylinin həyat və yaradıcılığına həsr olunmuş bibliografiyada görkəmli şairənin qələmə aldığı bütün əsərləri və onun haqqında yazılan materiallar yer alıb.

Ədibin ədəbi-ictimai fəaliyyətini tam şəkildə əks etdirən bu fundamental bibliografik göstərici 1936-2020-ci illərdə dərc olunmuş materialları əhatə edir.

yubileyi keçirildi. Qonaqlarla yanaşı Xanımmana Əlibəylinin qızı filologiya elmləri doktoru prof. Gülər Abdullabəyli də iştirak edirdi. Anasının kitablarını görən Gülər xanım sevinci ilə yanaşı təəccübünü də dilə gətirdi.

ANAM MƏNƏ HƏMİŞƏ DEYƏRDİ:

"Gülər, kitablarımı qoru, vaxt gələcək, onlar uşaqlara lazım olacaq".

Anasının həkimlikdən şeirə necə başladığını uşaqlarla bölüşdü:

– Şeirlər, poeziya anamın ürəyində həmişə yaşayıb, onu heç zaman tərk etməyib. Xəstə uşaqlarla görüşündə onlara şeirlərini oxuyurdu, uşaqların dilini bilirdi, ürəklərinə yolu çox asanlıqla tapırdı.

"Uşağınız xəstələnsə, X.Əlibəylinin şeirlərindən bir neçə misranı oxuyun, sağalacaq"

Anam özü də uşaq təbiətli idi. Güzəl nitqi, gözəl səsi nəinki uşaqları, böyükləri də sehləyirdi. İndi də onun şeirləri ilə böyüyən valideynlər Xanımana Əlibəylinin radio və televiziya, məktəbdə olan görüşlərini, şirin-şirin şeirlər oxumasını, uşaqlarla söhbətlərini yada salırlar. Xanımana Əlibəyli uşaqlar üçün ondan artıq pyesin müəllifidir.

Balaca Həkim - 70

Həkimdir, hər gün gedir
Xəstəxanaya anam.
Divanın üstündədir
Mənim də xəstəxanam.

Sağ qoluma bağladım,
Tez aypara nişanı,
Yavaşca qucaqladım
Atı, fili, dovşanı –
Qoydum divanın üstə,
Uzandı çoxlu xəstə:
Keçi, dəvə, qaz, toyuq...
Çoxuna dəyib soyuq.

Qızıdırma tutub qazı,
Bərk ağrıyır boğazı,
Mənim istəkli qızım,
Gəl sənə dərman yazım.
Boğazında var yara,
Al, edərsən qarqara.

Boz itin keyfi yoxdur,
Eməyir, guya toxdur.
Nə oynayır, nə hürür,
Səhərəcən öskürür.
Onun könlünü aldım,
Belinə banka saldım,
Dərman içirtdim, boz it
O saat oldu sakit.

Bu kuklam Güldəstədir,
İki gündür xəstədir;
Qolunda kompres var,
Əl vurmaram, ağrıdar.
Keçi ovub gözünü,

Dedi ki, məstan pişik,
Cırmaqlayıb üzümü,
Yarasına yod sürtdüm,
Yatdı, üstünü örttdüm.

Divanda az yer vardı,
Filin yeri lap dardı,
Dəvə çəkildi bir az,
Fili yuxu apardı.
Hamı yuxladı bir-bir
Lap kəsildi səs-səmir.

Təkcə darıxdım yaman,
Saydım düz ona qədər,
Verdiyim dava-dərman
Gördüm, getməyib hədə.
Hamı gözünü açdı,
Birbaş yanıma qaçdı.
Tərtəmiz sağaldılar,
Sevinib əl çaldılar.

"Orbis Pictus"

UŞAQLAR ÜÇÜN İLK RƏSMLİ KİTAB

Jan Amos Komenskinin "Orbis Pictus" adlı əsəri ilk dəfə 1658-ci ildə Almaniyanın Nürnberq şəhərində nəşr olunmuşdur. Bu nəşr latın və alman dillərində ikidilli formatda təqdim edilmişdir. Əsər uşaqlar üçün nəzərdə tutulmuş ilk rəsmli dərslik hesab olunur və təhsil sahəsində inqilabi bir addım olmuşdur. Kitabın hər fəsli gündəlik həyatla bağlı mövzuları əhatə edir və hər biri illüstrasiyalarla müşayiət olunur.

KİTABIN XÜSUSİYYƏTİ NƏDİR?

- Bu, dünyada ilk dəfə uşaqlar üçün şəkillərlə birlikdə yazılmış kitabdır.
- Hər bölmədə bir şəkil və onunla bağlı sözlər və cümlələr verilir.
- Məsələn, bir şəkildə əkin sahəsi təsvir olunubsa, altında "Bu əkinçidir. O, buğda əkir" kimi sadə izahlar yazılır.
- Bu cür təqdimat uşaqlara həm oxumağı, həm də dünyanı tanımağı asanlaşdırır.

ADI NƏ DEMƏKDİR?

"Orbis Pictus" latınca "Şəkilli Dünya" deməkdir. Yəni bu kitab uşaqlara şəkillərlə dünyanı izah edən bir bələdçidir. Komenski uşaqlara məlumatı birbaşa hisslərlə təqdim etməyi məqsəd qoyurdu. Onun sözləri ilə: "Məqsəd uşaqların şəkillər vasitəsilə əşyaları tanıması və adlandırması idi".

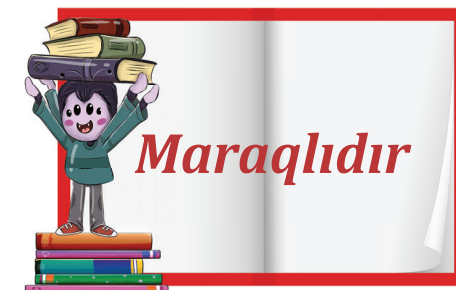
TƏDRİS BAXIMINDAN ƏHƏMİYYƏTİ

- Kitab uşaqların yaddaşını və müşahidə qabiliyyətini inkişaf etdirmək məqsədilə yazılıb.
- İlk dəfə olaraq vizual öyrənmə metodundan istifadə edilib.
- Komenski hesab edirdi ki, uşaqlar dünyanı gözləri ilə dərk etməyə başlayırlar, ona görə şəkilli öyrənmə daha təsirlidir.

NƏ QƏDƏR MÖVZU VAR İDİ?

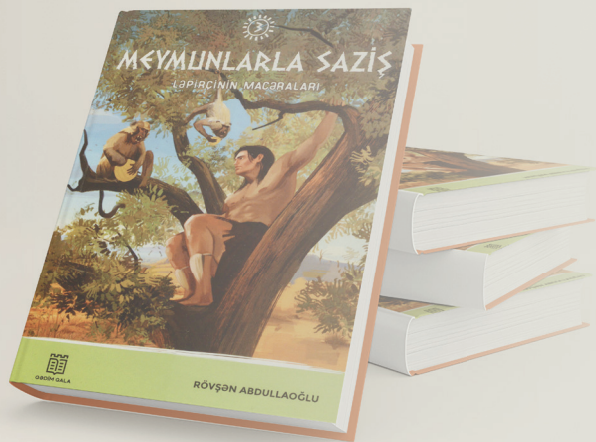
Kitabda 150-dən çox mövzu var idi — heyvanlar, insanlar, peşələr, təbiət, məktəb, din və gündəlik həyatla bağlı bölmələr.

Komenskinin bu əsəri o qədər əhəmiyyətli olmuşdur ki, 1989-cu ildə ABŞ-də Milli İngilis Dili Müəllimləri Şurası tərəfindən uşaq ədəbiyyatında qeyri-bədii əsərlər üçün Orbis Pictus Mükafatı təsis edilmişdir.

Aşağıda sizə təqdim olunan şəkillər 1658-ci ildə Çex pədaqoq və ilahiyyatşünas Komenski tərəfindən hazırlanmış "Orbis Sensualium Pictus" kitabının qədim nüsxələridir.

Afrika səyahəti oxucuların böyük marağına səbəb oldu. Hətta kiçik oxucuların belə. Onlar müxtəlif tədbirlərdə görüşəndə mənə Afrika haqqında çoxlu suallar verirlər. Oradakı tayfaların yaşayış tərz, kaftarla insanın dostluğu barədə... Afrika səfərinin məhsulu olaraq "Ləpirçi" romanını qələmə aldım. Baxmayaraq ki bu kitab böyüklər üçün nəzərdə tutulmuşdu, balaca oxucularımız üçün "Ləpirçi"nin asanlaşdırılmış versiyasını çap etmək qərarına gəldim. Silsilə olması planlaşdırılan bu kitabın artıq 2 hissəsi balaca oxucularımızın ixtiyarına verilib.

Meymunlarla saziş – Ləpirçinin macərələri

...Bir az aralanıb səssizcə gözləməyə başladıq. Yemişin ətri ətrafa yayılırdı. Keyli gözlədikdən sonra Baobab ağacında babunun yastı sarı üzünü gördüm.

– Gəl onlara hücum edək, Ləpirçi. Bəlkə, bir-ikisini tuta bildik, – Ciqulo hövsələsiz halda dedi, – indicə çobanfındıqları götürüb qaçaqlar.

Xolo da dilini çıxarıb ağzının suyunu axıdırdı.

– Xolo, onları yemək olmaz. Eşitdin?

Babuların çıxartması qalxdı. Bir neçəsinin əli yemişin içində ilişib qalmışdı. Digərləri qorxub qaçdılar. Tələyə düşmüş babular cır səslə çığırır, sərbəst əlləri ilə yemişi itələyib xilas olmağa çalışırdılar. Babular budaqdan yapışib dartınır, fırlanır, başı üstə sallanıb ayaqları ilə güc verərək yemişdən xilas olmaq istəyirdilər. Mən cəld yerimdən sıçrayıb ağaca dırmaşdım. İlgəyi onlardan birinin boğazına keçirib kəndiri dartdım. Digər hadzalar da belə etdilər.

İndi də nə qədər edirdim, babu ovucладыğı çobanfındıqları buraxmırdı ki, əlini balaca deşikdən dartıb çıxaraq. Yemişi xəncərimlə paralamalı oldum.

Hadzaların başı babulara bərk qarışmışdı. Boyunlarına saldıığımız ipi dartaraq onları kəndə gətirdik. Xolo babuların o yan-bu yanına keçir, onları dişinə vurmamaq üçün özünü güclə saxlayırdı. Babular da onun yaxınlaşdığını görəndə çığır-bağır salır, dartınıb qaçmaq istəyirdilər. Xoloya nə qədər göz ağartsam da, faydası olmurdu.

Kəndə qədər Ciqulo dil-boğaza qoymadı. Gah məni tərifləyir, gah da meymunların tamahkarlığından, səfehliyindən danışdı.

– Meymun tələdə olduğunu bilmirdi, Ciqulo. İndi də necə tələyə düşdüyünü anlamır. Buraxsaq, yenə eyni tələyə düşəcək.

Ciqulo susub fikrə getdi. Siması bir anlıq Xoloya bənzədi.

Kəndə çatanda babuları ağaca bağladım. Kənd camaatı ətrafımıza toplaşib tamaşa edirdi.

– Yaxşı, indi babuları necə danışdıracaqsan? – Ciqulo soruşdu.

– Mən yox, sevdikləri yemişlər onları danışdıracaq. Onlara ürəkləri istəyən qədər şirin yemiş verək, başqa heç nə. Sonra da gözləyək. Sabah suyun yerini bizə deyəcəklər. O vaxta qədər mən də sizə qonağam...

Bir yerdə ki təhsil var, kitab var, o yerdə mədəniyyət də olacaq, insaniyyət də...

Rövşən Abdullaoğlu

NƏHƏNG LƏPİRİN SAHİBİ – Ləpirçinin macərələri

...İlk dəfə idi ki, bu böyüklükdə şir görürdüm.

Adi şirdən iki dəfə iri idi. Əlimi yerdə gəzdirdim. Nizəmi tapa bilmədim.

Şir Xolonu yerə yıxıb ağır pəncəsi ilə basır, qalxmağa qoymurdu. Bütün bədənini cırmaq-lamışdı. Qarnının altındakı yara, deyəsən, daha dərin idi, tükləri qana bulaşmışdı. Efe meymun kimi şirin boynuna dırmaşmışdı, əlləri ilə onun gözünü deşməyə çalışırdı.

Birtəhər gücümü toplayıb ayağa qalxdım. Xəncəri çıxartdım. Özümü şirin boynuna sancmaq istədim, ancaq efəni yaralayacağımdan ehtiyat edib qarnına soxdum. Dərisi çox qalın idi. Əlim əsdi, xəncər yaxşı saplanmadı. Şir ağrını hiss edib nərə çəkərək silkələndi. Xolonu bir az da yerə sıxdı. Xolo xırıldamağa başladı, efe isə kənara düşdü. Efenin gözləri bərəlmışdi, dili çölə sallanmışdı, deyəsən, nəfəs ala bilmirdi. Xolo qan içində uzanıb qalmışdı.

Ağlıma bir fikir gəldi. Qışqıraraq yargana tərəf qaçdım. Şir dahlıma götürüldü. Yarganın kənarında dayanıb şirə tərəf çevrildim. Şir də dayandı. İndi onu aydın görürdüm. Yoğun boynu, çox iri başı vardı. Sinəsinə çatan sıx, ağ yalı Xolonun al-qırmızı qanına bulaşmışdı. Bu onu daha da qorxunc göstərirdi. Açıq-göy gözləri lap dərinə idi. Qorxunc simasında soyuqqanlılıq hökm sürürdü. İlk dəfə idi ki, belə yırtıcı ilə göz-gözə dayanmışdım.

Var gücümle bağırmağa, yerdən qamarladığım daş-kəsəyi ona tərəf atmağa başladım. Şirin burun pərləri səyriyir, mırıltısı arabir nərəyə çevrilirdi. Ancaq yerindən tərpənmirdi. Daşlardan biri düz gözünə dəydi. Yavaşca irəli addımlamağa başladı. Mən də irəli bir addım atdım. O, hələ də hücum etmirdi, sanki nəyisə götür-qoy edirdi. “Hə, axmaq şir, tullan, cum üstümə. Nədir, qorxdun?” – bağırırdım. O, bir addım da irəli gəldi, mən də bir addım atdım və var gücümle yenidən bağırırdım. Qolumu qaldırıb son daşı var gücümle ona tərəf atmaq istəyirdim ki...

Bu kitabları gəlib kitabxanamızda oxuya bilərsiniz.

KİTAB RƏFİNDƏ YENİLİKLƏR

KİTABIN DOSTU

Sınağa, imtahana
Kitablar sinə gərir,
Görmədiyin dünyanı
Kitab sənə göstərir.

Kitab kimini şair,
Kimini alim edib.
Sənin müəllimini
Kitab müəllim edib.

Kitabın min sirri var
Sənə deyim birini,
Kitab oxumayana
Kitab vermir sirrini.

Kitabla dostluq edən
Dostunu düz tanıyır,
Kitab öz dostlarını
Hamıdan tez tanıyır.

Ələmdar Quluzadə

Скоро семья собак въедет в новый дом! А пока строители роют котлованы, вбивают сваи и кладут на дороги свежий асфальт. Работа кипит! Рассматривай картинки, открывай окошки и наблюдай за героями на каждом развороте книги.

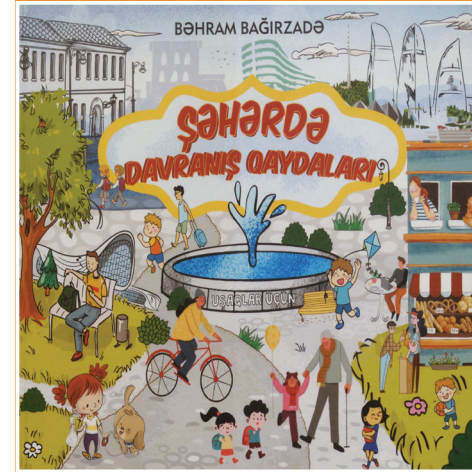
Готовы прокатиться по морскому побережью и насладиться видами на горы? Погулять по уютным городкам и познакомиться с их жителями? Поезд уже отправляется с вокзала! Открывайте книгу, рассматривайте каждую сценку-панорамку и путешествуйте вместе с героями по страницам этого необыкновенного Виммельбуха!

Vimmelbux nədir?

"Vimmelbux" – hər səhifəsində çoxlu detallı illüstrasiyalar olan, mətnsiz uşaq kitabıdır. Uşaqlar bu kitabları vərəqləyərək müxtəlif obrazları, əşyaları və hadisələri tapmağa çalışırlar. Bu proses onların diqqətini, məntiqini və müşahidə qabiliyyətini inkişaf etdirir.

Ты знаешь, что под землёй скрываются дома разных животных? Одни зверьки обустраивают норки, чтобы отдохнуть и укрыться от врагов и непогоды, а другие почти никогда не выходят на поверхность.

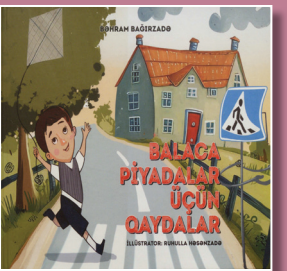

Bakı – qədim tarixi və gözəl ənənələri olan böyük və çox gözəl bir paytaxt – şəhərdir. Biz bu şəhərin sakinləri olaraq ətrafımızda olan hər şeyə böyük diqqət və qayğı ilə yanaşmalıyıq. Və heç bir fərqi yoxdur – bu hansısa tarixi abidədir, yoxsa həyatımızdakı adi bir skamya? Uşaqlar, şəhərdə yaşayan insanlar mütləq müəyyən qaydalara əməl etməlidirlər. Bu qaydalar sayəsində şəhər hər zaman təmiz olur, insanlar isə bir-birinə hörmətlə yanaşırlar. Bu kitabda mən sizə şəhərdə əməl etməli olduğunuz ən vacib davranış qaydaları haqqında məlumat verəcəyəm. Hazırsınızmı?

Qədim dövrlərdən bu günü-müzə qədər planetimizdə 100 milyard insan yaşayıb. Siz bilirsinizmi ki, bu milyardlarla insanı birləşdirən, onların hamısı üçün eyni dərəcədə doğma və əziz olan kimdir? Təbii ki, analar! Bu gündən sizin həyatınızda yeni bir səhifə açılacaq. Çünki sizinlə birlikdə anamıza onu nə qədər çox sevdiyimizi tez-tez söyləməklə yanaşı, onu sevindirmək, razı salmaq üçün hansı davranışları edəcəyimizi də öyrənəcəyik.

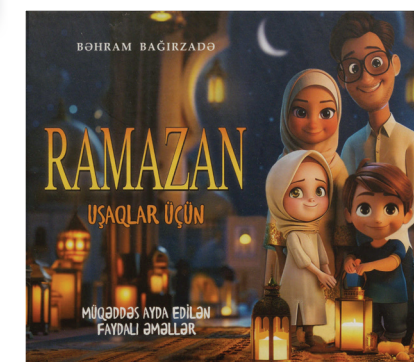

Kitabda sizə yolda, küçədə, nəqliyyat vasitələrində özünü necə aparmalı olduğunuzu izah edəcəyik. Bunun üçün isə bizim birlikdə gözəl şəhərimizi gəzməyə getməyimiz lazım gələcək. Beləliklə, hazırkırsınız?

Kitabda sizə ölkəmizin heyvanlar aləminin nümayəndələri haqqında məlumat veriləcək. Beləliklə, biz sizinlə birlikdə bu gözəl canlıların yaşadığı yerlərdə maraqlı bir səyahətə çıxırıq!

Kitabda sizə Ramazan ayında – necə davranmaq və hansı faydalı işlərlə məşğul olmaq lazım gəl-di-yi haqqında məlumat veriləcək.

Мы совершим путешествие с вами и узнаем о том, когда и где зародился джаз, и как он стал такой популярной музыкой.

Muon Van

Dəniz kənarında yerləşən balıqçı kəndində balaca bir ev var. Yüksək təpəlikdə yerləşən bu evin kiçik, rahat mətbəxi var. Bu mətbəxdə həmişə ocaq çırtılıt ilə yanır. Ocağın üstündəki qazanda bişən şorbanın xoş ətri hər tərəfə yayılıb. Şorba qazanının yanında oturan qadının gözü yol çəkir. Bu qadının yanında uzanan yuxulu bir körpə əsnəyə-əsnəyə o tərəf-bu tərəfə çevrilir. Həmin körpədən bir az aralıdakı küncdə toz basmış bir dəlik var. O dəlikdə bir çayırtka mah-nı oxuya-oxuya şəkil çəkir. Onun çəkdiyi tabloda qəfil başlamış fırtına təsvir olunub. Sanki yer-göy lərzəyə gəlib. Bu fırtınada balaca ağ qayıq dalgaların arasında ləngər vurur. Həmin qayıqda bir balıqçı var. O, tezliklə fırtınanın bitəcəyinə ümid edir... Çünki onun yaşadığı dəniz-kənarı kənddə... balaca bir ev var... Həmin evdə isə onun yolunu gözləyən ailəsi var...

DƏNİZ KƏNARINDA BİR KƏNDƏ

April Çunun möhtəşəm
rəsmləri incə və rəngarəng
detalları ilə oxucuları Vyet-
nam balıqçı kəndinə aparır.

"Düşünürəm ki, bu he-
kayə mükafatlara layiq-
dir. Bizim ailəmiz multi-
kultural kitabları sevir,
ümumiyyətlə, Vyetnam
həyat tərzinin təsvir
olunduğu belə uşaq ki-
təblərinə nadir hallarda
rast gəlmək olur".

Kəti Balç
"BookTree"

"Gözoşayan illüstrasiyalara və rəvan
süjet xəttinə malik hekayədə bir ailə
başçısının qazanc dalınca uzaq və təh-
lükəli dənizlərə üz tutması ilə yanaşı, isti
yuva məfhumu da təsvir edilir. Uşaqlar
hər səhifədə yeni elementlər kəşf edərək
kitabı dönə-dönə oxumaq istəyəcəklər.
Bu kitabı artıq il ərzində oxuduğum ən
sevimli şəkili kitablardan biri hesab
etmək olar".

Robert MakDonald, "The Book Stall"

Про Дельфинёнка

Эльвира Араслы

Волшебный мир Востока побудил Эльвиру Араслы к литературному творчеству. Вначале она сочиняла сказки для своих детей, однако позже её произведения были изданы в виде сборников сказок и рассказов для детей в Азербайджане. Эта сказка из её сборника «Серебряный котёнок». Приглашаем вас открыть страницу этой сказки и окунуться в мир чудес, созданный с любовью и вдохновением!

«И поговорить-то не с кем», - грустно подумал Дельфинёнок, оставив далеко позади серебристую стайку вертячих рыбок.

- Молчат, словно языки проглотили, - тихо просвистел он и начал кувыркаться в фиолетовой толще воды.

Скоро это развлечение ему надоело и, прижав грудные плавнички к гладкому телу, Дельфинёнок поднялся вверх и выглянул из воды.

- Солнце, а Солнце, - крикнул он, - давай поговорим, что ли.

Но Солнце ничего не ответило, только ласково лизнуло блестящую головку Дельфинёнка. Кожа зачесалась. Он сильно шлепнул хвостом о поверхность воды, нырнул обратно и лег на спину.

Дельфинёнок увидел Чайку, которая неподвижно парила в воздухе, широко расправив голубые крылья, лишь иногда поворачивая свою маленькую головку. Дельфинёнок встрепенулся, с силой выбросил свое обтекаемое тело далеко в воздух и, проделав крутую дугу, мягко вошел в воду. Затем он снова высунул голову и крикнул:

- Чайка, а Чайка, давай поговорим, что ли.

Но Чайка ничего не ответила и вдруг камнем упала в воду. В следующий же момент она резко поднялась в воздух с большой, извивающейся рыбиной в клюве и полетела прочь.

«Видно, и этот приятель не для меня», - решил Дельфинёнок и быстро поплыл к берегу.

На вышке стоял Человек. Тело его, покрытое ровным, сильным загаром, блестело на Солнце. Человек взмахнул руками, подпрыгнул и, красиво перевернувшись в воздухе, бесшумно вошел в воду.

- Вот этот друг как раз по мне. И летать умеет, и плавать, и гладкий, - сказал сам себе Дельфинёнок.

Когда Человек выбрался на берег, Дельфинёнок подплыл совсем близко и сквозь тонкий слой воды еще раз внимательно посмотрел на него сначала правым глазом, потом левым.

Затем он высунул голову, улыбнулся всеми своими восьмьюдесятью восьмью зубами и сказал:

- Человек, а Человек, давай поиграем, что ли.

- Давай, - сказал Человек.

Ну и хорошо же было в бассейне, отгороженном от моря прочным барьером. В нем плавали мячи, кольца и много других интересных вещей. Дельфинёнок развлекался целый день, потом второй, третий... Он ловил брошенный мяч и швырял его в корзину с удивительной точностью. Он подпрыгивал высоко в воздух и делал

там самые замысловатые фигуры, за что зрители награждали его громкими аплодисментами. А Человек давал вкусную, сладкую рыбу.

Но вот однажды Дельфинёнок сказал Человеку:

- Знаешь, я, пожалуй, поплыву домой.

- Останься, прошу тебя, - сказал Человек, - ведь тебе у нас так хорошо. Акул здесь нет. Ты целыми днями играешь, кувыркаешься, бросаешь мяч в корзину. Это всем нравится. За это я даю тебе вкусную рыбу. Чего тебе еще не хватает?

- Смешной Человек, - свистнул Дельфинёнок, - он, видно, думает, что я ради рыбы здесь кувыркаюсь. Разве он забыл, сколько ее в открытом море?! Просто мне нравится играть и еще я очень люблю аплодисменты. Но даже ради них я не могу больше оставаться здесь, в этом тесном и душном бассейне. Что может быть лучше синих глубин моего беспокойного моря?!

И ничего не сказав, Дельфинёнок набрал побольше воздуха, медленно опустился на дно и вдруг ракетой вылетел из воды. Он перелетел через высокий барьер бассейна и тело его бесшумно исчезло в глубине.

- Я к тебе опять приплыву, мы еще поиграем, - услышал Человек, а может быть, это ему только послышалось.

Five Rats and a Funny Top Hat

Samson, the big black cat, lay across the mat fast asleep. He was a very big, fat cat. Samson looked as if he was asleep, but he really had one eye open all the time.

Samson's one eye was looking right at the hole in the wall where a family of rats lived. One, two, three, four and five little rats.

Five little frightened rats were peeping out from behind the hole in the wall. The five rats wanted to get away from the big, black cat.

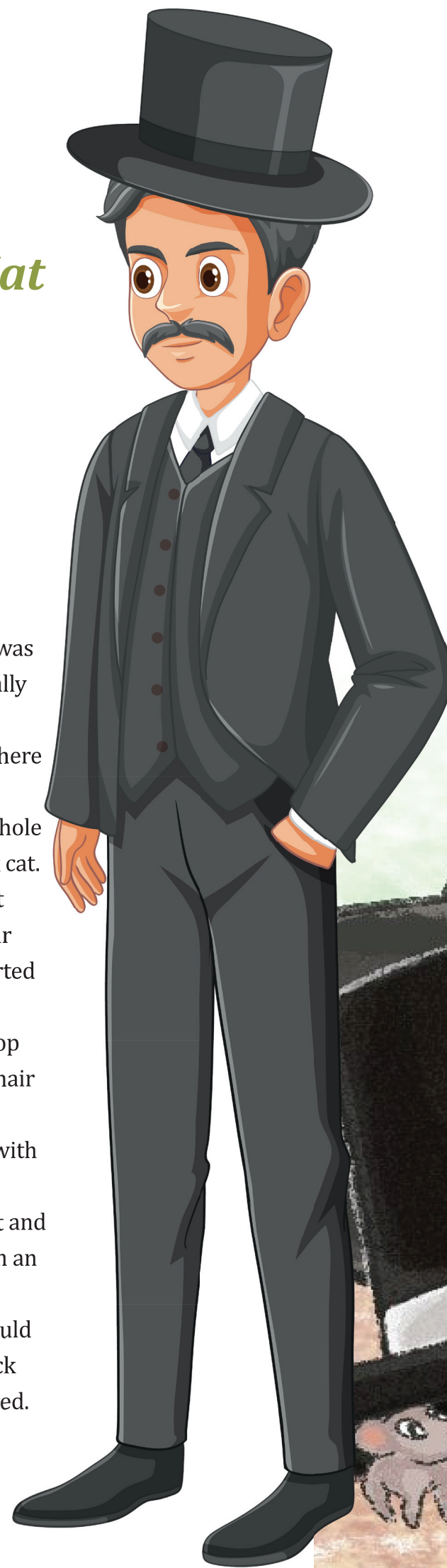
Samson yawned and stretched and turned over to sleep a bit longer. The rats were quivering with excitement. Now was their chance to escape. One rat tiptoed out to cross the room. He started to run towards the door.

Suddenly the door opened! In walked a tall man wearing a top hat. The man threw the top hat onto a chair but it missed the chair and fell on the floor.

Samson jumped up and hissed. The rat ran back to his hole with the other rats. The chance to escape had gone.

Slowly Samson went back to sleep. The rats looked at the cat and then they noticed the top hat lying on the floor and it gave them an idea.

The rats nodded to each other as they made a plan. They would hide under the hat and see if they could sneak past the big, black cat. Carefully, one by one, they wriggled under the hat and waited.

The rats heard Samson snoring. They thought they would start to walk towards the door under the shelter of the hat. Slowly the hat slid across the floor. The cat did not wake up.

The rats reached the door. It was open just enough for them to slip out and go on down the road. The hat, with the rats, went out of the door.

At the same time Samson woke up. His greedy eyes saw the hat moving across the steps and out of the door.

He jumped up and started to walk towards the door. The rats knew they would have to start to run.

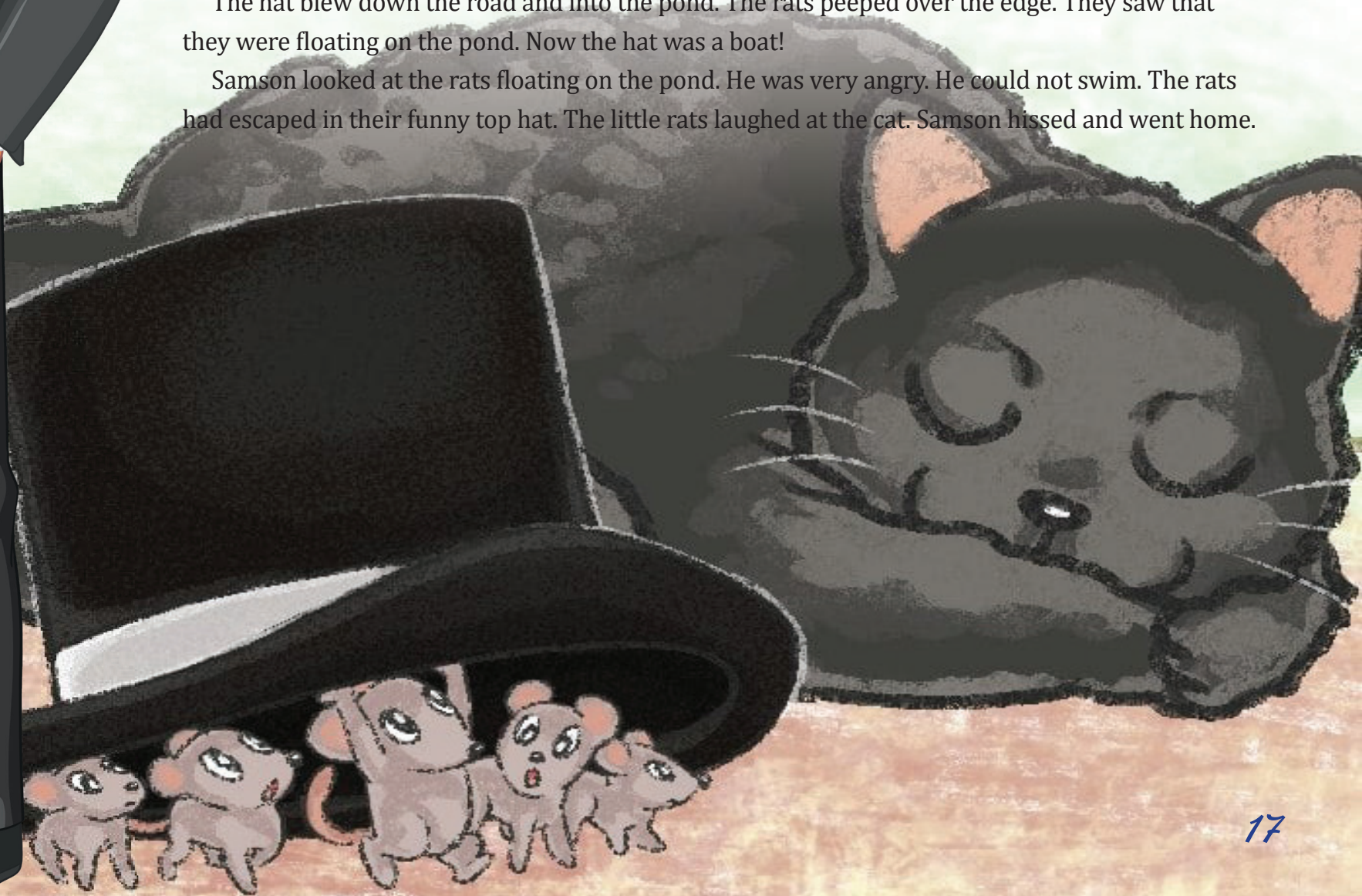
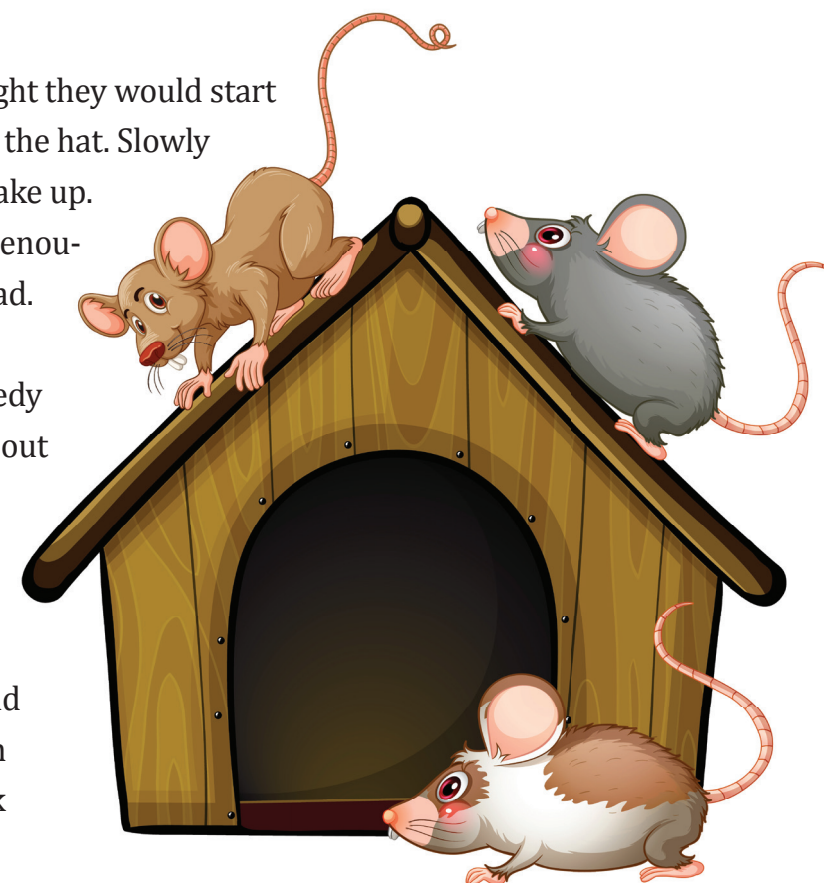
The cat was getting closer and the rats could see no escape. Behind them was the cat and in front of them was the road and it led to a duck pond. Oh, what should they do?

Whoosh, a sudden gust of wind blew down the road. It tipped the hat over and the rats fell inside. They hung on tightly.

What would happen now?

The hat blew down the road and into the pond. The rats peeped over the edge. They saw that they were floating on the pond. Now the hat was a boat!

Samson looked at the rats floating on the pond. He was very angry. He could not swim. The rats had escaped in their funny top hat. The little rats laughed at the cat. Samson hissed and went home.

AİLƏ İLƏ BİR GÜN – *ən gözəl macəra*

Hər il may ayının 15-də Beynəlxalq Ailə Günü qeyd olunur. Bu gün bütün dünyada ailənin əhəmiyyəti xatırlanır və ailə dəyərləri qeyd edilir. Ailə bizim ən yaxın dostlarımızdan ibarət bir dünyadır – burada biz sevgini, qaygını və xoşbəxtliyi tapırıq.

Ailə Günü münasibətilə uşaqlar valideynlərinə, bacı-qardaşlarına, nənə-babalarına öz sevgilərini daha da çox göstərirlər. Bəziləri onlara əl işləri hazırlayır, bəziləri şeir deyir, bəziləri isə sadəcə “Sizi çox sevirəm!” deməklə bu günü unudulmaz edir.

Bu gün ailə ilə bir yerdə oynamaq, gəzintiyə çıxmaq və birgə şirin vaxt keçirmək üçün gözəl fürsətdir. Ailə bizi qoruyan, öyrədən və sevən insanlardır. Ona görə də Ailə Günü təkcə bir gün deyil – hər gün ailəmizə sevgimizi göstərməliyik!

Ailə – ilk məktəbim

Dostlar, ailə ilə keçirdiyimiz hər an çox dəyərlidir. Amma bəzən elə gözəl bir an olur ki, onu heç vaxt unutmaq istəmirik!

Məsələn, bir oxucumuz bizə yazıb ki, mənim ailəmdə ən çox sevdiyim an – hamımızın birlikdə süfrə arxasında oturub gülə-gülə danışdığımız axşamlardır. Atam zarafat edir, anam dadlı yeməklər bişirir, bacımla isə oyunlardan danışırıq. O anlarda evimiz bir sevgi və xoşbəxtlik yuvasına çevrilir.

Bəziləri üçün ən sevimli an bayram səhəri, bəziləri üçün isə ailə ilə parkda gəzmək ola bilər. Ən əsas odur ki, ailə ilə olan anlar ürəyimizdə əbədi qalır.

Siz bu Ailə Günü necə qeyd edəcəksiniz? Bəlkə, ananıza çiçək düzəldəcəksiniz, ya da atanıza bir şəkil çəkəcəksiniz? Unutmayın, kiçik diqqət böyük sevinc gətirir!

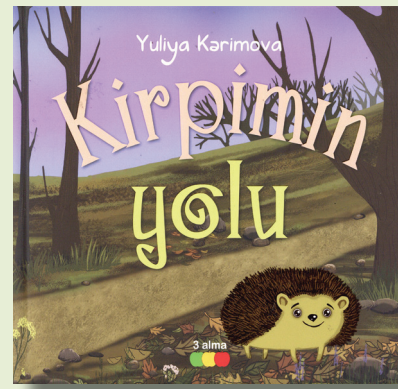
Sənin ailəndə ən çox sevdiyin an hansıdır? Bu anı jurnalımıza yaz və paylaş!

Ailəm *Sevinc Nuruqızı*

Evimiz də var
Eyvanımız da.
Xorhaxor yatan
Məstanımız da.
Gözəl nənəm var
Saçı gümüşü.
“Can” söyləməkdir
Nənəmin işi.
Bax, bu babamdır
Əlində əsa.
Sözü uzatmaz
Söyləyər qısa.
Anamla atam
Çalışır mənim.
Bacımla başım
Qarışır mənim.
Beş yaşında mən
Bacım yaş yarım.
Bir də varımdır
Oyuncaqlarım.
Bir əmim, bir də
İki dayım var.
Filim, maşınım,
Dələm, ayım var.

Kirpimin yolu

Yuliya Kərimova

Kirpim yuxuda belindəki tikanlarının bərkidiyini, qəhvəyi rəng aldığını görərək məmnunluqla yerində eşələndi. Belindən əsl oxabənzər tikanları çıxırdı. Deməli, sürətlə böyüyür, bir müddət sonra lap iri kirpi olacaqdı...

Birdən pəncərələri tərpendi, öz hərəkətindən səksənib şirin yuxudan oyandı. Hələ qaranlıq tam çəkilməmişdi. Balaca dartınıb yuxulu gözləri ilə anasının üzünü görməyə çalışdı, amma qaranlıq olduğundan cəhdi fayda vermədi. Anasını oyatmamaq üçün ehməlcə o biri böyrü üstə çevrildi.

Qış yuxusu hələ balaca kirpiyə güc gəlirdi. Körpə anasının tikansız, isti, rahat qarnına sığınib xumarlanaraq gözlərini yenidən yumdu.

Hələ aprel ayına çox qalırdı. kirpilərin yuvalarından çıxdığı vaxta qədər yatmaq olardı.

– Fikirləşirəmsə, deməli, oyağam, hə? – Kirpim öz-özünə pıçıldadı. – Anam deyir ki, yuxuda da fikirləşmək olur, – yenidən anasını iyləyib nəyisə xatırladı. Azca yuxarı sürüşüb ehtiyatla burnunu onun burnuna sürtdü. Anası qonşu kirpilərlə söhbət edərkən fəxrlə balasının yaşına görə çox ağıllı olduğunu deyirdi. Kirpim bilirdi ki, aprel ayı gələndə bütün kirpilər yuxudan oyanıb yuvalarından çıxanadək onun belindəki tikanları bərkiləyəcək. Anası ona aprel ayı haqqında çox danışmışdı. Qarların əriyəcəyi, havanın istiləşəcəyi, hər yerin gün işığına bürünəcəyi, otların, çiçəklərin ətir yayacağı, qaranlıq yuvadan geniş meşəyə çıxacağı günü səbirsizliklə gözləyirdi. Onda ora-bura qaçar, hörümçək, soxulcan, bəlkə, lap siçan da ovlaya bilərdi. Amma böyük bir soxulcanı tapıb anasına gətirmək, bu bacarığı ilə öyünmək ən böyük arzusu idi.

Tezliklə başqa bala kirpilər kimi cəsur olmağı, tülküdən, bayquşdan, elə başqa heyvanlardan qaçmağın yolunu öyrənəcəkdi. Amma nədən qaçmalıydı, niyə qaçmalıydı, heç nə yadında qalmırdı. Bir də ana deyirdi ki, kirpilərin ən qorxulu düşməni – Yoldur. Bu heç yadından çıxmırdı. Çünki anası həmişə nəşə çox-çox təhlükəli bir şeydən danışmışdı.

– Heç vaxt Yola çıxma ha, Kirpim, – bir dəfə ana yuxuya getməzdən əvvəl ona xəbərdarlıq etdi.

– Yol? Yol nədir? Yol haradadır? – Kirpim təəccüblə və maraqla soruşdu.

– Yol lap yaxınlıqdadır, meşəmizi yarıya bölür. Yolda həmişə səs-küy olur, ora çox qorxuludur. Ora gedən bala kirpilərin çoxu bir də analarının yanına qayıtmayıb.

Bax sözlərim yadından çıxmasın ha, heç vaxt Yola çıxma, eşidirsən, Kirpim?!

Axşamlar anası Kirpimə ilandan qorxmayan, bellərindəki oxabənzər tikanlarla böyük itidişli canlılardan qorunan cəsur kirpilərdən danışdı. Amma bala kirpi nədənsə daha çox Yol haqqında söhbətləri eşitmək istəyirdi. Ana isə Yol ilə bağlı cəmi bir-cə əhvalat bilirdi: bir dəfə hansısa bala kirpi anasından xəbərsiz Yola yaxınlaşaraq əks tərəfə keçməyə çalışıb, bunun üçün sürətlə addımlamağa başlayıb. Amma o biri tərəfə gedib çıxa bilməyib. Bəs o hara gedib? Bu sual Kirpimi həmişə düşündürürdü. Bir gün mütləq Yolu keçmək üçün getmiş, amma geri qayıtmamış bala kirpinin yerini öyrənəcəyinə əmin idi.

Aprel ayı çoxdan başa çatmışdı, qaranlıq yuvadan çıxmalarından xeyli vaxt keçmişdi. Kirpimin oxları bərkimışdi. O, tikanları ilə qürurlanırdı. Onlar bərkilib qaraldıqca özü də güclənir, irilənirdi. Kirpim düşmənlərdən qorunmağı, yem tapmağı öyrənmişdi. Təhlükə hiss edən kimi bədəninin tikansız hissələrini qorumaq üçün yumrulanır, sanki tikanlı topa çevrilirdi.

Bir dəfə Kirpim qonşuluqdakı bala kirpilərlə birgə yuvanın ətrafında eşələnirdi. Bir-birinə fınxırır, tikanlarını bir-birinə ilişdirir, dartışır, mübahisə edirdilər. Birdən Kirpim yaxınlıqdakı yuvaya tərəf sürünən iri soxulcan gördü. Qısa pəncələrini hərəkətə gətirərək sürətlə addımladı, soxulcanı tutmağa cumdu. Başı soxulcanı izləməyə, addımlarını saymağa qarışdığından yoldaşlarından necə və hansı məsafədə uzaqlaşdığını bilmədi. Kirpim yad qoxular hiss edib dərhal dayandı. Canına qorxu düşdü.

– Anacan, bir ora bax, gör necə şirindir! – başının üstündən gələn cingiltili səsi eşidən kimi tikanlarını qabardıb tez yumağa döndü.

– Toxunma ona, Sona! Görmürsən, baladır,

– azca aralıdan başqa bir səs eşidildi.

“O, “anacan” dedi?” – ürəyində fikirləşən Kirpim öz anasını tapmaq ümidi ilə ətrafa boylandı.

– Ay ana, axı o bizə baxır! Gəl onu özümüzə götürək, nə olar? – yenə həmin cingiltili səs dilləndi.

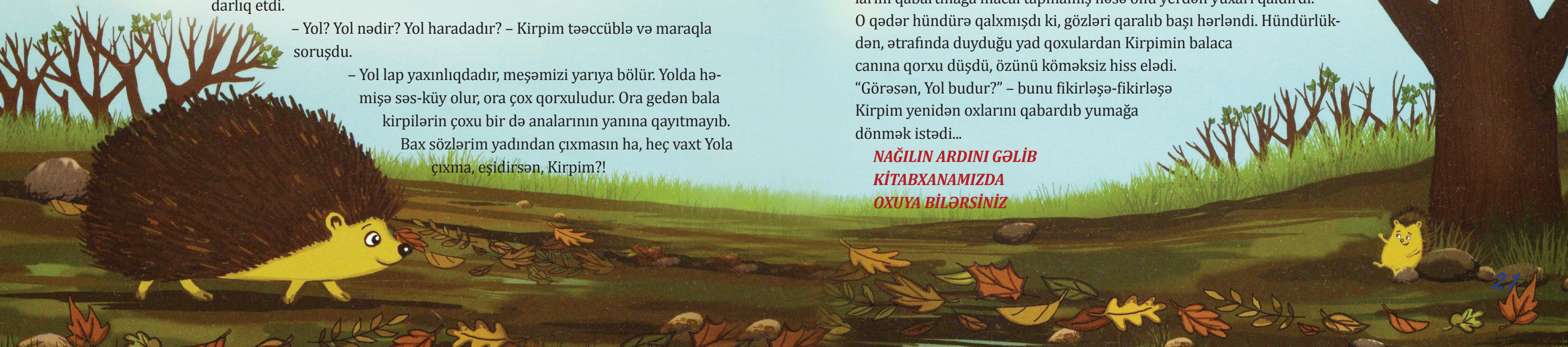
– Sona, yola düşməliyik, hava qaralır. Dəymə ona, qoy meşədə yaşasın, – ananın səsi eşidildi.

Kirpim qaçmaq istədi, amma “Yol” sözünün sehrinə aldanıb ətrafında baş verənləri izləmək fikrinə düşdü. Tikanlarını qabartmağa macal tapmamış nəşə onu yerdən yuxarı qaldırdı. O qədər hündürə qalxmışdı ki, gözləri qaralıb başı hərləndi. Hündürlükdən, ətrafında duyduğu yad qoxulardan Kirpimin balaca canına qorxu düşdü, özünü köməksiz hiss elədi. “Görəsən, Yol budur?” – bunu fikirləşə-fikirləşə Kirpim yenidən oxlarını qabardıb yumağa dönmək istədi...

NAĞILIN ARDINI GƏLİB

KİTABXANAMIZDA

OXUYA BİLƏRSİNİZ

FIRÇASI İLƏ DÜNYANI BOYAYAN

Nilay

Səs və rəngin dostluğu

Biri vardı, biri yoxdu.

Ucsuz-bucaqsız bir şəhərdə – gözəl Bakı qalasında bir qızcığaz dünyaya gəl-di. Elə bir gündə ki, bütün ölkə bayram edirdi. 28 May – Azərbaycan Xalq Cüm-huriyyətinin yaranması Gününü.

O gün göy üzündə ulduzlar körpənin şərəfinə bir az da parıldadı, küləklər isə onun adını pıçıldadı: Nilay...

Nilay balacadır, amma ürəyi böyük, arzuları isə göydəki ulduzlar qədərdir. O danışmağa və gəzməyə başlayar-baş-lamaz, valideynləri onu sehrli bir dün-yaya aparırdılar – teatrlara! Bu kiçik qız teatrların sehrli səhnələrindəki uşaq tamaşalarının seyrçisinə, tamaşalardakı qəhrəmanlar dostlarına çevrildi, səhnə isə ona bir nağıl kitabı kimi açıldı.

Günlərin bir günü, Nilay bir melodi-yanın arxasınca getdi... Bu musiqi onu "Akustik Palitra" adlı sehrli bir musiqi məktəbinə apardı. Orada Sara müəllimə Nilaya piano çalmağın sirlərini öyrət-di. Nilay ilk dəfə Qara Qarayevin "Vals" əsərini ifa edəndə, notlar göydə uçuşdu, sanki klavişlərin üstündə göy qurşağı gəzişirdi!

Bir gün Nilay filarmoniyanın – Kamera və Orqan musiqisi zalın-da çıxış etdi. Bütün zal onu alqışlayır-dı, sanki pianonun səsi bütün quşları, çiçəkləri, buludları oynadırdı!

Nilayın başqa bir istedadı da var ... O, rəngləri çox sevir. Əlinə fırça alan kimi, ka-ğızda ceyranlar qaçır, pişiklər miyoldayır, quşlar uçuşur. O, heyvanları həm çəkir, həm də sevir. Hətta deyir ki, böyüyəndə veterinar olacaq, çünki yalnız şəkil çəkməklə kifayətlənmək istəmir – onlara qayğı göstərmək və qorumaq istəyir.

Balaca qızcığaz təkcə pəncərənin o üzünə baxmaqla kifayətlənmir, bütün dünyanı tanımaq istəyir. O, ölkələrin adlarını, bayraqlarını, məşhur yerlərini öyrənir. Hazırda Çin ölkəsinin nağıllarını oxuyaraq Çin dilini öyrənməyə çalışır. Amma onun ən böyük arzusu Londona səyahət edib sehrli qalalarla dolu o qədim şəhəri öz gözləri ilə gör-məkdir.

Nilayın bu nağıl həyatı hələ yenicə başlayıb. O, həm nağıl qəhrəmanı, həm də gələ-cəyin həkimi, musiqiçisi, bəlkə də, səyyahıdır.

Nilay Cəfərovanın arzuları və istedadı, gələcəkdə parlaq bir sənət və elm yoluna işıq tutur.

Siz bu nağılın sonunu bilirsinizmi?

Əlbəttə ki, bütün nağıllar kimi xoşbəxt sonla bitəcək! Amma bu son hələ çox uzaq-dadır. Çünki Nilayın qarşısında çoxlu yeni səhnələr, rəsmlər, səyahətlər və işıqlı bir həyat var!

AĞAQLAR DOST KİMİDİR – KÖLGƏ VERƏR, QORUYAR

Bitkilər sakit və hərəkət-siz görünsələr də, onların təbiətdə inanılmaz qabiliyyətlərə sahib olduqlarını bilirdinizmi? Alimlər bitkilərin sadəcə oksigen mənbəyi deyil, eyni zamanda mürəkkəb və ağıllı canlılar olduğunu sübut ediblər. Gəlin onların ən maraqlı 7 qabiliyyətinə nəzər salaq.

Əkdiiyim ağac bitdi

Əkdiiyim ağac bitdi,
Sanma ki, işlər bitdi.
Gərək onun həmişə
Qayğısını çəkim mən.
Yeri qazıb, dibinə
Balaca arx çəkim mən.
Xəstələnsə sağaldım,
Olum ona həkim mən.
Tək darıxar, yanında
Çoxlu ağac əkim mən.

Rafiq Yusifoğlu

1. GÜNƏŞƏ DOĞRU HƏRƏKƏT ETMƏK

Bitkilər günəş işığını "hiss edərək" ona doğru hərəkət edə bilirlər. Bu fenomen fototropizm adlanır. Bu sayədə bitkilər daha çox işıq alaraq fotosintez prosesini gücləndirirlər.

2. BİR-BİRİ İLƏ “ÜNSİYYƏT QURMAQ”

Bəzi bitkilər kökləri və havaya buraxdıqları kimyəvi siqnallar vasitəsilə bir-birilə əlaqə saxlaya bilirlər. Məsələn, təhlükə hiss etdikdə qonşu bitkiləri xəbərdar edə bilirlər.

Afrikada yaşayan akasiya ağacları zürafələr tərəfindən yeyildikdə, yarpaqlarında tanninə bənzər acı maddələr ifraz etməyə başlayırlar. Bu maddə yarpaqları dadsız və zərərli edir. Eyni zamanda ağaclar havaya etilen qazı buraxırlar. Bu qaz yaxınlıqdakı digər akasiyalara çataraq onları da xəbərdar edir. Nəticədə, ətrafdakı akasiya ağacları da tannin ifrazını artırır və zürafələrin onları yeməsinin qarşısını alır.

Bu misal bitkilərin necə "ünsiyyət qurduğunu" və ətraf mühitdəki təhlükələrə qarşı birlikdə necə reaksiya verdiyini göstərir.

3. TƏLƏYƏ SALMAQ QABİLİYYƏTİ

Ət yeyən bitkilər, məsələn, Venus tələsi, sürətlə hərəkət edərək böcəkləri tələyə salır və həzm edir. Bu, onlara azot kimi vacib maddələri almağa imkan verir.

Ət yeyən bitkilərin tələyə salmaq qabiliyyəti maraqlı və adaptiv xüsusiyyətdir. Bu qabiliyyət sayəsində onlar azot və digər minerallarla kasad torpaqlarda da yaşaya bilirlər. Aşağıda bir neçə ət yeyən bitkinin tələyə salma mexanizminə dair misallar verilmişdir:

1. *Venus tələsi (Dionaea muscipula)*

- İki yarpaqdan ibarət tələ hissəsi var.
- Yarpağın içindəki tükcüklərə toxunan böcək tələnin ani bağlanmasına səbəb olur.
- Böcək içəridə həzm olunur və bitki azotu mənimsəyir.

2. *Drosera növləri (Sundew)*

- Yarpaqları yapışqan maye ifraz edən tükcüklərlə örtülüdür.
- Böcək bu mayeyə yapışır və tükcüklər onun ətrafında bükülür.
- Bitki böcəyi həzm edir.

3. *Pitcher bitkiləri (Nepenthes, Sarracenia)*

- Yarpaqları qab şəklində tələ əmələ gətirir.
- Böcəklər bu qabın içinə düşür və sürüşkən səthdən çıxıb bilmirlər.
- İçəridəki maye vasitəsilə həzm olunurlar.

4. *Utricularia (Bladderwort)*

- Su altında yaşayan bu bitkilərin baloncuk şəklində tələləri var.
- Tələ sürətlə açılır, içəri su və ov çəkilir, sonra bağlanır.
- Kiçik su orqanizmləri ilə qidalanır.

Bu bitkilər, əsasən, bataqlıq və qida maddələri baxımından kasad mühitlərdə yaşayırlar. Tələ mexanizmləri onlara yaşamaq və inkişaf etmək üçün əlavə qida mənbəyi təmin edir.

4. ÖZLƏRİNİ MÜDAFİƏ ETMƏK

Bitkilər yarpaqlarında və gövdələrində tikanlar, zəhərli maddələr və acı dadlar ifraz edərək heyvanlardan özlərini qoruyurlar.

5. ƏTRAF MÜHİTƏ UYGUNLAŞMAQ

Səhrada yaşayan kaktuslar suyu saxlayan xüsusi toxumalara, rütubətli meşələrdəki bitkilər isə iri yarpaqlara sahibdirlər. Bu uyğunlaşma yaşadıqları mühitə görə dəyişir.

6. HƏRƏKƏT ETMƏK

Bəzi bitkilər — məsələn, mimoza — toxunduqda yarpaqlarını qısa zamanda yığır. Bu, onların müdafiə refleksidir.

7. YADDAŞ VƏ ÖYRƏNMƏK

Tədqiqatlar göstərir ki, bəzi bitkilər müəyyən təcrübələrdən sonra reaksiyalarını dəyişə bilər. Bu isə onların öyrənə və yadda saxlayaraq qərar verə bildiklərini göstərir.

RƏQSLƏ RƏNGLƏNƏN GÜN

Sevimli uşaqlar! Bilirsinizmi, hər il 29 aprel dünyada Beynəlxalq Rəqs Günü kimi qeyd olunur? Rəqs nədir?

Rəqs – duyğularımızı, sevincimizi və mədəniyyətimizi ifadə etməyin ən əyləncəli yoludur! O, qədim zamanlardan bəri insanların sevincini, həyəcanını, hətta kədərini ifadə etmək üçün istifadə olunub. Rəqs etdikdə sanki əlimizdə sehrli çubuq olur – hərəkətlərimizlə hekayələr danışır, duyğular yaradırıq!

Rəqs bütün xalqları bir-birinə yaxınlaşdırır. Sağlamlığınız üçün faydalıdır – çeviklik və əzələləri gücləndirir. Həm də əyləncəli və yaradıcılığı inkişaf etdirir!

Uşaqlar, gəlin rəqsin sehrli dünyasına səyahət edək!

*Hər rəqs kiçik bir nağıldır,
musiqi ilə yazılan*

Tənha Qu quşu

Əsma Tağızadə
Xırdalan, 10 sayılı məktəbin şagirdi

Biri vardı, biri yoxdu, üç qaz var idi. Onlar çox mehriban dost idilər. Heç vaxt bir-birini incitməzdilər. Həmişə bir yerdə olardılar.

Bu qazlar böyük bir gölün qırağındakı qamışlıqda yaşayırdılar. Günlərinin çox hissəsini ya üzməklə, ya da uçmaqla keçirirdilər.

Bir gün onlar göldə üzən bir Qu quşu ilə rastlaşdılar. Quşun gözəlliyinə valeh oldular. Onun bəyaz tükləri dostları heyran elədi. Onlar bu gözəl quşla tanış olmaq üçün ona yaxınlaşdılar.

– Necə də gözəldir! – deyə dostlardan biri heyranlıqla ucadan dilləndi.

Qu quşu özünü eşitməzliyə vurdu. Sonra saymazıyana oradan uzaqlaşdı. Onun bu hərəkəti dostların qəlbinə toxunsa da, heç nə demədilər.

Aradan xeyli vaxt keçdi. Tənha Qu quşunun davranışında heç nə dəyişmədi. O, yenə göldə tək-tənha üzür, heç kimlə bir kəlmə də olsa danışmırdı. Dostlar onu öz dəstələrinə qoşmaq üçün daha bir cəhd göstərdilər. Onlar Qu quşuna yaxınlaşıb soruşdular:

– Bu gün gəzintiyə çıxacağıq. Bizimlə getmək istəyirsən?

– Yox, istəmirəm! Sizin kobud səsiniz var. Lələkləriniz də çirklidir.

Quşların rəqsi – Səmada melodiya

İnsanlar kimi digər canlılar da, hətta bitkilər, ağaclar belə rəqs edə bilir. Elə quşlar da bizim kimi rəqs edə bilər! Onların rəqsi yalnız gözəl deyil, həm də çox maraqlıdır. Onlar müxtəlif səbəblərlə rəqs edirlər. Bəziləri digər quşlara özlərini göstərmək istəyir, bəziləri isə sadəcə əylənmək üçün rəqs edirlər. Quşların rəqsi həm də onların öz aralarındakı əlaqəni gücləndirmək üçün əhəmiyyətlidir. Uçan quşlar, sürü halında olduqda, uçuş mövqeyini tənzimləmək üçün də rəqs edirlər. Bəziləri rəqsinə musiqi də əlavə edir! Gəlin bu gözəl rəqsləri daha çox izləyək və təbiətin necə möcüzələr yaratdığını kəşf edək.

Uşaqlar, siz qu quşlarını görmüsünüz? Onlar ağ, uzun boyunlu, çox zərif və gözəl quşlardır. Qu quşları təkcə sakit göllərdə üzməkdə deyil, həm də rəqs etməkdə çox məşhurdurlar!

Bəli, düz eşitdiniz! Qu quşları da rəqs edirlər – amma bu, adi rəqs deyil. Onların rəqsi göldə baş verir və çox zərif, sakit və gözəldir. Qu quşları cüt-cüt olur və yaxınlaşaraq boyunlarını bir-birinə dolayırlar, başlarını yana əyirlər, sonra qanadlarını açıb suyun üstündə dövrə vururlar. Bəzən suya baş vurub yenidən qalxırlar – bu hərəkətlər sehrli bir rəqs kimidir! Qu quşlarının bu rəqsi həm gözəlliyi, həm də mehribanlığı göstərir. Göl kənarında bunu izləmək bir nağıl kimi olur.

Bəs siz hansı quşun rəqsini daha çox bəyənirsiniz?

Gözəl bir quşun belə acıdır olması qəribə idi.

Qış gəlmişdi. Gölün suyu çox soyuq idi. Donmamaq üçün tez-tez hərəkət etmək lazım idi. Buna görə dostlar çox vaxt səmada olurdular. Bu axşam da uzun uçuşdan sonra gölə qayıtdılar. Axşam düşəndə bir birinə sığınib yatdılar. Səhər açılanda dəhşətli bir mənzərə ilə qarşılaşdılar.

Tənha qu quşu soyuqdan heykəl kimi hərəkətsiz qalmışdı. Gözlərini açdı bilmirdi. Dostlar tez ona kömək etdilər. Qu quşunu aralarına alaraq qaçmağa başladılar. Qaçdıqca dostların nəfəsi onu isidir-di.

Tənha Qu quşu gözlərini açdı, sonra qanadlarını hərəkət etdirdi. O, təəccüblə:

– Nə oldu mənə? – dedi.

– Deyəsən, günlərcə hərəkət eləməmişən. Səni tapmasaydıq, dona bilərdin. Əgər sən də dostun olsaydı, bu vəziyyətə düşməzdin.

Tənha Qu quşu bu sözləri eşidib utandı. Dostlardan təkəbbürlü hərəkətlərinə görə üzr istədi. Bu hadisə ona yaxşı dərs oldu. Ona görə də qazlarla dost olmağı qərara aldı. O gündən Qu quşu qazlarla birlikdə mehriban yaşamağa başladı.

Tısbağalar

QƏDİM SƏYYAHLAR

Salam, balaca təbiətsevərlər! 23 May – Dünya Tısbağalar Günüdür. Bilmək istəyirsinizmi Dünya Tısbağalar Günü necə ortaya çıxıb? Gəlin bu maraqlı hekayəni birlikdə öyrənək!

Dünya Tısbağalar Günü 2000-ci ildə "American Tortoise Rescue" (Amerika Tısbağa Xilasetmə Təşkilatı) tərəfindən yaradılıb. Bu təşkilatın məqsədi insanları tısbağaların və onların təbii yaşayış mühitinin qorunması haqqında məlumatlandırmaq idi.

NİYƏ 23 MAY SEÇİLİB?

Bu tarix xüsusi olaraq tısbağaların ən aktiv olduğu yaz aylarında seçilib. May ayında tısbağalar qış yuxusundan oyanır, yemək axtarır və yumurta qoymaq üçün ən uyğun vaxtı gözləyirlər. Elə buna görə də bu gün onlara diqqət çəkmək üçün ideal vaxt hesab olunub. Günün məqsədi isə təbiəti sevmək və qorumaqdır.

Bütün dünyada 23 mayda məktəblərdə, zooparklarda və təbiət qoruqlarında tısbağalarla bağlı tədbirlər keçirilir. Uşaqlar rəsm çəkir, tısbağalar haqqında öyrənir və onlar üçün təmiz mühit yaratmağa kömək edirlər.

Bu xüsusi gündə təbiətin bu maraqlı və səbirli sakinləri haqqında öyrənək və onları qorumaq üçün nə edə biləcəyimizə baxaq.

MARAQLI FAKTLAR

Tısbağalar milyon illərdir ki, yer üzərində yaşayırlar. Tısbağalar qədim Dinozavrların müasir qohumlarıdır desək, yanılmarıq. Yəni onlar dinozavrlarla eyni dövrdə yaşayıblar və nəsillərini davam etdirməyi bacarıblar. Onlar quruda, çöllərdə, göllərdə və hətta dənizlərdə yaşaya bilirlər. Bəziləri balaca olur, bəziləri isə nəhəng – təxminən bir avtomobil ölçüsündə!

Tısbağalar çox yavaş hərəkət etsələr də, uzun məsafələr qət edə bilirlər.

Bəzi tısbağalar 150-200 il yaşaya bilər! Məsələn, "Conatan" adlı dünyanın ən yaşlı tısbağası 190 illik ömür yaşayıb və hələ də sağdır!

Dünyanın ən kiçik tısbağası Cənub Afrika ləkəli tısbağasıdır (cəmi 8 sm).

Dəniz tısbağaları dəniz suyundakı duzu gözlərindən xüsusi vəzilər vasitəsilə atır – elə buna görə onların "ağladığı" deyilir.

1968-ci ildə "Zond 5" missiyasında iki tısbağa kosmosa uçub və sağ-salamat Yerə qayıdıb!

Qabıqları onların "evi"dir – içəri girib qoruna bilirlər. Tısbağaların qabığı sümüklərdən ibarətdir və bədənlərinin bir hissəsidir. Əgər qabığa toxunsanız, onlar bunu hiss edirlər, çünki orada sinir ucları var!

TISBAĞALARI NECƏ QORUYA BİLƏRİK?

Onların yaşadığı təbiəti çirkləndirməmək.

Plastik torbalardan istifadə etməmək (tısbağalar onları yemək hesab edib boğula bilər).

Unutmayın ki, hər canlının təbiətdə önəmi var! Gəlin tısbağaları sevak və qoruyaq. Siz də evinizdə yaşıl ərazidə kiçik bir tısbağa görsəniz, onların qayğısına qalın, hətta onlarla söhbət edin.

Nepalda nadir rast gəlinən qızılı hind qanadlı tısbağası tapılıb.

6 RƏNGLİ PAPAQ

Britaniyalı psixoloq və yazıçı Edvard de Bononun “6 papaq” metodu yaradıcı problemlərin həlli üçün paralel düşünmə üsulunu təklif edir.

Bütün papaqlar fərqli rənglərdədir və hər rəngin öz mənası var. Məsələn, ağ papağı taxanda insan yalnız əlində olan məlumatlara diqqət yetirir.

Qırmızı papaq intuisiya və hissləri işə salır.

Qara papaq isə insandan bədbin olmağı, işlərin pis nəticələmə biləcəyi ehtimalını nəzərə almasını tələb edir.

Sarı papaq əksinə, məsələyə müsbət tərəfdən yanaşmağı ifadə edir.

Yaşıl papaq qeyri-adi ideyaların və fərqli baxışların axtarışını təmin edir.

Göy papaq isə rəhbərlik funksiyasını daşıyır.

Metodun mahiyyəti ondan ibarətdir ki, bir vəziyyəti altı fərqli baxış bucağından dəyərləndirək. Bu metod məktəblərdə, komandalarla işləyən qruplarda istifadə olunur. Məqsəd — bir məsələni təktərəfli deyil, müxtəlif baxış bucağı altında düşünməkdir.

OYUN

GÖY PAPAQ – LİDER

Bu papağı taxan oyunu idarə edir. Kim nə vaxt danışacaq, mövzu nədir, sonda hansı qərar veriləcək – bunlara göy papaqlı uşaq nəzarət edir.

AĞ PAPAQ – İNFORMASIYA

Bu papaqla sadəcə faktlar və məlumatlar verilir. “Nə bilirik?”, “Nə çatmır?” – kimi suallara cavab axtarıq.

QIRMIZI PAPAQ – HİSSLƏR

Bu papağı taxanda nə hiss etdiyini söyləyirsən.

QARA PAPAQ – DÜŞÜNCƏ

Bu papaqla problemləri axtarıq.

SARI PAPAQ – OPTİMİST DÜŞÜNMEK

Bu papaqla yaxşı cəhətləri düşünürük.

YAŞIL PAPAQ – YENİ İDEYALAR

Bu papağı taxanda tam fərqli, maraqlı ideyalar deməyə çalışırıq.

Bu oyunu sinifdə dostlarınızla oynaya bilərsiniz! Hər kəs bir papaq “taxır” və bir mövzu haqqında öz “rənginə uyğun” danışır.

MƏSƏLƏN, Məktəbdə ağac əkmək istəyirik, amma bəzi uşaqlar razı deyil. Nə edək?

Hər uşaq bir papaq rolunda çıxış edir:

- Ağ papaq: “Bu ərazidə 10 uşaq var, hərəsi bir ağac əksə, 10 ağac olar”.
- Qırmızı papaq: “Mən çox sevinirəm, ağaclar olanda məktəb gözəl görünür!”
- Qara papaq: “Bəlkə, ağacları sulamaq çətin olar, quruyar”.
- Sarı papaq: “Ağaclar kölgə salar, yayda istidən qorunarıq!”
- Yaşıl papaq: “Olarmı ağac əkmək üçün xüsusi bir festival təşkil edək?”
- Göy papaq: “Gəlin əvvəl yerə baxaq, sonra birlikdə plan quraq”.

**AĞ PAPAQ
İNFORMASIYA**

**QIRMIZI PAPAQ
HİSSLƏR**

**SARI PAPAQ
OPTİMİST**

**GÖY PAPAQ
LİDER**

**YAŞIL PAPAQ
YENİ İDEYA**

**QARA PAPAQ
DÜŞÜNCƏ**